

О. А. Федій, відпов. ред. Ю. Г. Павленко] / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава: Видавець Шевченко Р. В., 2018. С. 45 – 54.

2. Довгенко Б., Полудень Л. Настільна гра в розвитку дітей шкільного віку. *Традиції та новітні технології у розвитку сучасного мистецтва*. № 6. 2020. С. 30 – 32.

3. Корнійчук Л. Настільні ігри як важливий засіб навчання та дозвілля, їх вплив на формування особистості дитини. URL: <https://vseosvita.ua/library/nastilni-igri-ak-vazlivij-zasib-navcanna-ta-dozvilla-ih-vpli-v-na-formuvanna-osobistosti-ditini-411298.html>

Кравченко О. Д.,

старша викладачка кафедри психології

Полтавського національного педагогічного

університету імені В. Г. Короленка

СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ БАТЬКІВ ДО ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Суб'єктно-діяльнісний підхід до вивчення пізнавального розвитку особистості молодшого школяра вимагає врахування, насамперед, тих чинників, які сприяють формуванню активної «внутрішньої позиції» [1] дитини до власного навчання, оволодіння нею навичками інтелектуальної діяльності як у школі, так і в позаурочний час. Саме на рівні початкової школи складаються психологічні передумови, які забезпечують поступовий «перехід» від зовнішнього управління навчальною діяльністю до ініційованих самою дитиною зусиль по її освоєнню.

Батьківське ставлення, як одна із форм суб'єктності дорослого, що реалізується в характері побудови стосунків із дитиною, визнається одним із

провідних чинників розвитку особистісних якостей дитини (А. Я. Варга, О. О. Бодальов, В. В. Столін, О. О. Карабанова та ін.). Воно відображає не лише настанови щодо виховання, пов'язані з індивідуальністю дитини, а й особистісні характеристики самих батьків. Серед останніх особливе значення мають: адекватність (уміння бачити і розуміти індивідуальність дитини); гнучкість (вибір різних способів впливу на дитину в залежності від ситуативного контексту); прогностичність, як «випереджальна», щодо появи нових якостей дитини, комунікація з нею [3].

Ставлення до дитини є виявом своєрідного поєднання батьками соціальних сподівань (очікувань), вимог і контролюючих санкцій, які втілюються в стильові характеристики їхнього впливу. Мотиви батьківського впливу виявляються у спілкуванні з дітьми не безпосередньо, а опосередковано – у використовуваних батьками оціночних інтерпретаціях дій і поведінки дитини. Тому, на нашу думку, для розвитку пізнавальної активності молодшого школяра важливе значення мають як змістовні, так і стильові характеристики сімейного впливу на дитину, очікування батьків по відношенню до дитини, зокрема, пов'язані з її шкільними успіхами.

Нас цікавили змістовно-цільові характеристики оціночного ставлення батьків до пізнавальних можливостей своїх дітей. Насамперед те, як батьки оцінюють загальне ставлення дитини до навчання в школі і розуміють його вияви на рівні конкретних дій і вчинків (поведінки); усвідомлюють ступінь відповідальності дитини під час підготовки домашніх завдань. Для оцінювання рівня сформованості пізнавальних потреб дитини батькам пропонувалися такі змістовні показники: 1) загальне ставлення молодшого школяра до навчання, виконання ним своїх учнівських обов'язків; 2) інтенсивність пізнавальної діяльності дитини при підготовці до навчальних занять та її самостійність; 3) особливості емоційних переживань, пов'язаних із розумовою діяльністю (інтелектуальні почуття) та форми їх вияву; особливості емоційного реагування

дитини на цікаве для неї завдання, яке вимагає інтелектуального напруження; 4) спрямованість пізнавальної активності під час підготовки домашніх завдань; 5) готовність дитини виконувати завдання на кмітливість; 6) особливості реагування на труднощі в навчанні тощо.

Порівняння змістовно-стильових характеристик батьківського ставлення до дітей різного рівня інтелектуальної продуктивності виявило, що найбільш переважаючими орієнтаціями батьків другокласників із низькими її показниками є ті, що відповідають психологічному стилю сприйняття ними дитини як «Маленької невдахи». Значимість такого типу орієнтацій у цій групі батьків склала 84,8%. Ці дані свідчать, що при побудові стосунків із дитиною батьки намагаються інфантилізувати дитину, приписати їй особистісну і соціальну неспроможність. Сама дитина сприймається, у відповідності до таких батьківських настанов, як непристосована, неуспішна, невміла і відкрита для різних небажаних впливів.

Серед найбільш значимих батьківських настанов у стосунках із дітьми, які мають високу продуктивність інтелектуальної діяльності, нами виявлені ті, що співвідносяться із стилем «Авторитарної гіперсоціалізації» (його значимість у цій групі склала 95,8%). Він характеризується високими очікуваннями щодо соціальних досягнень дитини, в основі яких батьки вбачають, насамперед, слухняність і дисциплінованість дитини. З одного боку, батьки з такими орієнтаціями уважні до досягнень дитини (зокрема, і навчальних), її звичок, пізнавальних інтересів і устремлінь. Проте, іноді надмірний авторитаризм може ускладнювати психологічний контакт між батьками і дитиною; виявлятися у неадекватних обмеженнях і покараннях дитини (зокрема, в залежності від її успіхів у навчанні). З іншого боку, специфіка «входження» дитини у нову для неї соціальну діяльність (якою і є навчання для учнів початкової школи), не виключає психологічної доцільності таких настанов на етапі первинної

адаптації дитини до умов шкільного життя, що дозволяє чітко організовувати життя дитини у відповідності до нових вимог.

Представленість інших стильових характеристик батьківських настанов, що досліджувалися нами, по виділених групах учнів із різним рівнем продуктивності пізнавальної діяльності, практично не відрізняється. Так батьківські орієнтації, які відповідають соціально бажаному стилю «Кооперація» мають однакову значимість у обох групах (48,8 для батьків другокласників із високою продуктивністю інтелектуальної діяльності і 46,3 – у іншій групі).

Вивчення батьківського впливу на пізнавальний розвиток дитини є як важливою, так і складною проблемою і потребує комплексних її досліджень. Реалізована нами спроба простежити стильові особливості ставлення батьків до пізнавальної активності їх дітей, у відповідності до її сформованості, мають попередній характер і потребують подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Божович Л. І. Вибрані психологічні праці: Проблема формування особистості /Л. І Божович. – Санкт-Петербург: «Пітер», 2008 – 212 с.
2. Іванов Д. І. Психологічний аналіз системи дитячо-батьківських стосунків у парадигмі глибинної психології / Д. І. Іванов – Одеса: «Бахма», 2005. – 121 с.
3. Співаковська А. С. Як бути батьками / А. С. Співаковська – М.: Педагогіка, 1986. – 160 с.